

Kedves Nóri Öcsém!

Elsősorban szeretettel üdvözlöm édesanyádat, az én drága jó Marcsó nővéremet, apádat, kedves sógoromat és téged kedves feleségeddel együtt. Sok-sok év óta nem írtam hozzátok, nem szeretet hiánya miatt, de mert tollal, - sehogy ironnal is alig tudok írni. Ez a sebesüléssel járó mérgezés következménye és nem írásiszony, mint Józsi bátyád nevezi; azonban most írok. Talán ez lesz utolsó írásom legkedvesebb testvéremhez és családjához. A régi igaz érzéssel, ragaszkodó szeretettel kívánok mindannyiótoknak hosszú életre szóló megelégedéssel teli életet.

Most rátérek kedves emlékeim ismertetésére: Négy éves voltam, amikor a külsőportai szomszédunkkal, Csabai Pál 80 éven felüli öregapóval megismerkedtem. Ez a külső portai rakodóhely volt a kedvenc játszó helyem, és remegő félelemmel telített kíváncsiság vonzott a falu népe által Csabaiék papja a „táltos“-hoz. - Ennek öccse vőül ment Terpesre (?) egy családhoz, erről ennyit tudok. - Nagy tudású ember volt, embert, állatot gyógyított, édesapámmal és a papokkal latinul beszélt, melyet szótárból gyakorlat útján tanult meg. Engem magához édesgetett, s míg élt, 2 és fél éven át Hun és Ósmagyar történetekkel tömte a buksimat, »Te Zsultár ide halgatsz!« - kezdte.

Röviden: Atilhu (Attila) meghalt, a főemberek kerestek egy nem lakott helyet, hol a drága tetemet eltemették. Csaba királyfi, kinek még anyja élt, a két bátyjéé nem, a mostani Szajla helyén találta meg az alkalmas helyet, őserdők között, kis patak mentén, azon a síkon, melyet a Tar-lil-na (?), vagyis a mai Tarna folyó csinált magának. Itt letették a drága testet, lovát, fegyvereit, drágaságait és „a Holdnak háromszori megújulása idején“ a 300 rabszolga nagy halmot hordott rá a mellette lévő hegyből. (Rajza mellékelve). A rabszolgákra felügyelt a főtáltos fegyveres rabszolgáival, Csaba királyfi fegyvereseivel a siroki két Várhegy mögött várt. (Rajz). A halom elkészülte után a főtáltos egy fehér és egy fekete lovat áldozott Hadúrnak és Ármánynak, itt "dalla" utolsót az "áldóát" kövön, - az akkori öreg szajlaiak áldókőnek nevezték, apánk rácfalusi földje mellett feküdt, alatta forrás bugyogott, s ez a rácfalusi kenderáztatókat táplálta. Azután a főtáltos - nevére nem emlékszem - a rabszolgákat átvezette a két várhegy mögé, hol nagy zomortort tartottak, mely után Csaba királyfi főembere, Zubokán vagy Kubán rabszolgákat, "nyílközé vevén rendre megöleté". Velök hala a főtáltos is, látva ezt Zubokán karjába dőle, hogy nem maradjon látója a helynek. "Csaba királyfi leghűbb embereit a mai Sirok helyén hagyta, hogy a halmot őrizték. Az öreg Csabai állítólag ezek utódja, s amikor Ország Balázs Mátyás királytól ezt a területet birtokul kapta, Csabaiék átköltöztek a halom mellé - lakatlan hely volt. - A Csabaiak és a Tárcaiaiak 1380 évi és talán utóbbiak mai lakóhelye fölötti hegyoldalban bujtak meg. Ezt a helyet talán még mai is Csú-táj néven ismerik. Ez az elnevezés Csabai szerint ósmagyarul zárt hely vagy búvóhely, míg a Tár-na kitért vagy nyitott helyet jelent.

Magyarázat: Sirok és Szajla lakóit Ország B. telepítette, utóbbiba a tótokat. Így a határrészek is tótul neveztettek el: pl. Borzsa, Greger, Dolina, Kopenya stb. Halom, Áldókő, Dallas tb. magyar. Bárcai és Csabai voltak egyedüli magyarok. Bárcai Pál szerint Csabaiék az 1700-as évek elején még az ősi hiten voltak és – az volt a parancs – vagy megkeresztelkednek, vagy ciheren égettetnek meg. Csabai megmutatta nekem a nyilat, tegezt, csakánt, szúette öreg dolgokat, magyarázta, mi az a boldoganyafája. Ez a mestergerenda alátámasztó gyámoszlop. Átvitt értelemben Boldogasszony, Boldoganya ereje tartja fenn a világot, stb. Az 1896-os generál katonai térkép szerint a siroki két Várhegy mögötti völgy a Halászó völgy és a Halászó-hely néven van felvéve. Ezeket az én gyerekkoromban Halászó völgynek és Halászó hegynek nevezték. Itt történt Csabai szerint a rabszolgák lenyilazása. Siroknak a neve sirató. sirok-ból ered, és Szajla neve sajna volt. Volt, hogy volt, az öreg Csabai Pál okos ember volt, hogy ezen adottságokat az ősiségből származtatja.

Egri diák koromban felmértem a szajlai Nagyhalom területét, alapterületére már nem emlékszem, magassága 45 m. Ennyit számolt egri jogakadémiai tanár Kandra Kabos úr, kinek minden idevonatkozó adatot átadtam, és 1894 nyarán kijött hozzánk, összejártuk adataim helyét, s azt mondotta: Hinnem kell, mert nem találok okot a kételkedésre.

Megnéztük a Szederjestetőről befelé délre a Nagykö területét, találtunk jó 3 cm vastagságú akkora tálat, mint egy kerék, négy darabra törve, alig bírtam hazacipelni. Ezekről írt egy tudományos folyóiratba egy nagy cikket. Nekem is megküldte, de hát valakinek kölcsönadva elveszett. Ő serkentett, képezzem magam, s amennyire lehetett, próbálkoztam vele.

1911-ben a Budapesti Hírlapban olvastam, hogy dr. Edvi Illés Aladár és dr. Csánky Dezső vezetésével Wienerneustadt (Bécsújhely) mellett Attila, esetleg Árpád sírja után kutatnak. Feljegyzéseim, Csabai hagyományai és az időközben szerzett adatok alapján ennek lehetetlenségét próbáltam bizonyítani a Budapesti Hírlap útján. Cikkeim megjelentetése után Dr. Csallán Gábor, a szentesi múzeum igazgatója igazat adott azon állításomnak, hogy a népvándorlás idején elhalt fejedelmek stb. nagy értékekkel telített sírját nem helyezték a vándorlások útvonalára, sőt, nagyon is elrejtették, mert amint írtam is, a vándorló nemzetek erősen hitték, jaj annak a nemzetnek, melynek elhalt fejedelme sírját ellenséges hadak feldúlják. Ez hagyomány volt, amelyet minden nemzet betartott. Kérdezem, van-e tudomásunk az időbeli ismert királyok, fejedelmek sírjai helyéről? Kivéve a görög, római és frank királyokét?

Ezen közleményeknek a Budapesti Hírlap adott helyet. A bécsújhelyi kutatás még tartott, s a vezetői úgy Csallánt, mint engem alaposan lekaptak. Csallánt azért, mert Attila sírját Szentes mellett, a Tisza partján lenni állította, engem pedig, hogyan mertem ilyen nagy tudású urakkal kikezdeni. 1912 októberében átfúrták a bécsújhelyi dombot, és találtak egy üreget közepén jókora vörhenyeges folttal, melyet rozsdafoltnak vélték, egyebet semmit. Ekkor leereszkedtek hozzám, találkára hívtak dr. Varju irodájába, a múzeum történelmi osztálya igazgatójához.

Ez 1913 júniusban megtörtént. Jól elkészített rajzokat vittem magammal, de sem ezeken, sem előző cikkeimben a hely felismeréséhez szükséges helynevek nem voltak megadva, erre csak az esetben voltam hajlandó, ha a kutatásban mint meghívott én is ott leszek. Dr. Varju ebben nekem adott igazat, így erről írást adtak. Sok huzavona után kaptunk a Magyar Tudományos Társaságtól 800 koronát, a Vallási és Közoktatási Minisztériumtól 400 koronát azzal, hogy az összeget 1914. augusztus hava végén adják ki.

1914 júliusában beütött a krach, és Attila vagy Árpád apánk azóta is nyugodtan alszanak. Ha a megfelelő idő elkövetkezik, a szükséges iratokat vagy én, vagy Pali fiam átadjuk, most azonban azt sem tudom, merre vannak, mert virágvasárnap előtt kőműves és festő dolgoztak nálunk, ezután nagy pucolás egy hétig, azután az ünnep és vendég, ki tegnap ment el. Az én irataim a padláson vannak, hogy hol, magam sem tudom...

(...)

A leírtakat emlékezetből adom, mivel csak néhány töredéket találtam feljegyzéseimből, pedig a térképek közül a legszükségesebbet elküldtem volna. Őszintén mondom, semmihez nincs kedvem, nemcsak a múltó bajom miatt, de még erős insultus ért a napokban, melyet nehéz elfelejteni...

Ismételten a legjobbakat kívánva szeretettel ölel, csókol mindnyátokat

bátyád és családja

Kecskemét, 1949. május 6.

Vadassy Norbert recski tanító mutatta ezt a levelet, melynek ez a hiteles másolata.

Másolta: Galván Károly, muzeológus.

Eger, 1957. június 8.